

Paremmiin sanoen

Tässä osastossa esitetään julkisuudesta poimittuja kielivirheitä ja tyylikömpelyyksiä lyhyesti perusteltuine korjausehdotuksineen.

V:n 1957 Virittäjässä oli s. 456 tähdenväli, jossa kiinnitettiin huomiota *taholta*-postposition käytön laajentumiseen: sitä näkee agentin tehtävissä. Uusi esimerkki, joka puhuu itse puolestaan: »Nyt joutui sellitoverinsa surmannut K. itse surmatuksi myöhemmän sellitoverinsa — H:n — *taholta*» (HS). Tämä olisi suomeksi esim.: »Nyt sai sellitoverinsa surmannut K. itse surmansa myöhemmän sellitoverinsa H:n kädestä.» — Samaan tapaan käytetään postpositiota *toimesta* usein tarpeettomasti: »A. pidätettiin poliisin *toimesta*» tarkoittaa samaa kuin »Poliisi pidätti A:n».

*

»Shaahin [paremmiin: Šaahin] asema ei tietenkään ole helppo. Persia kuuluu aliehkittyneisiin maihin, kansa on poliittisesti alkeiskoulutasolla, ja hallitsijasukuna Pehlevit ovat hyvin nuorta väkeä.» (Suurilevikkisestä viikkolehdestä.) Sitaattimme sana *aliehkittynyt*, jota varsinkin suomennoksissa nykyään silloin tällöin tapaa, on kovin kömpelö ja tarpeeton käännöslai-

na, perimmäisenä mallinaan kai englannin *underdeveloped*. Aivan sama asia on suomessa vanhastaan totuttu ilmaisemaan kotoisella adjektiivilla *takapajuinen*. (V. S. Alanteen suomalais-englantilaisessa sanakirjassa onkin käännös: *taloudellisesti takapajuinen alue* = 'an economically underdeveloped area'.)

*

»Tanskan kuningasperhe vierailee maassamme *kesäkuun 11.—13. päivinä*.» (Lehti uutisesta.) Tällaisesta päivämäärärajojen osoittamisesta on tullut sanomalehdissä aivan vakiintunut tapaa. Kirjoitettuna ilmaus juuri ja juuri näyttää menettelevän, mutta kuinka se on ajateltava lausuttavaksi ääneen? »Kesäkuun yksitoista viiva kolmetoista päivinä», jota usein kuulee, on kirjoitetun sanan orjallista jäljittelyä; sitä tuskin voidaan suositella. Pahoin loukkaisi korvaa myös seuraavanlainen inkongruenssi: »kesäkuun yhdenestätoista kolmanteentoista päivinä». Olisivathan *päivinä*-sanan adjektiiviattribuutit tällöin kumpikin eri sijassa

kuin pääsanansa. Täydellisyyteen pyrkien voisi tietysti yrittää sanoa »kesäkuun yhdentenä-, kahdentenaja kolmantenatoista päivinä». Tällainenkin lukutapa — paitsi että se rajapäivien välin ollessa pitempi kävisi pian ylivoimaisen hankalaksi — on numerusinkongruenssinsa takia epäaito: emmehän puhu esim. »kilpailujen ensimmäisestä, toisesta ja kolmannesta miehistä» vaan k.e., t.j.k. miehestä. Vaikeuksien voittamiseksi tekeekin mieli muistuttaa aivan toisesta, valitettavan harvoin nähdystä ilmaus-tyypistä, joka sekä kirjoitettuna että luettuna on moitteetonta kieltä ja on sitä paitsi yhtä sanaa lyhyempi kuin alussa siteerattu ilmaus: Tanskan kuningasperhe vierailee maassamme 11.—13. kesäkuuta (lue: yhdennestätoista kolmanteentoista kesäkuuta).

*

»Levottomuuksien estämiseksi poliisi on ryhtynyt moniin varovaisuustoimenpiteisiin.» (Sanomalehdestä.) Kursivoitu 26-kirjaiminen yhdyssana — sinänsä tietysti nuhteeton käänнос ruotsin *försiktighetsåtgärd*, saksan *Vorsichtsmassnahme* -sanoista — on suomen kannalta oikea mallinäyte epätaloudellisen pitkäveteisestä ilmaisutekniikasta. Ilmaus suppenisi vajaan

puoleen, jos sanottaisiin ytimekkäästi: ryhtynyt moniin varotoimiin.

*

»Eversti R. toimi 1941 rannikkoprikaatin esikuntapäällikkönä kyseisellä osalla, toiset kirjoittajat osallistuivat nuorina upseereina talvisodassa *Koivisto — Viipurinlahti taisteluihin.*» (Sotahistoriallisen teoksen arvostelusta.) Sitaattimme osoittaa havainnollisesti, kuinka pelottavaa vauhtia epäaitokin ilmaustyyppi kerran muotiin päästyään valtaa aseman toisensa jälkeen. Sanomalehdissä on ruvettu viime aikoina yhä yleisemmin kirjoittamaan esim. *Suomi—Ruotsi maaottelu* tai *Helsinki—Pori pikatie*, siis panemaan muutta mutkitta taipumattoman attribuutin asemaan sanaliitto, joka aikaisemmin saattoi esiintyä vain otsikonomaisena irrallisena ilmauksena (kuten maaottelun mainosjulistuksessa: *Suomi—Ruotsi*, tai linja-auton räystäsnauhassa: *Helsinki—Pori*). Hyväksi kielenkäytöksi tällaista tapaa ei toki vielä voida tunnustaa; on syytä jatkuvasti asettaa etusijalle perinteelliset ilmaukset *Suomen—Ruotsin* (tai *Suomen ja Ruotsin*) *maaottelu*, *Helsingin—Porin pikatie*. Suositeltava rakenne *Koiviston—Viipurinlahden taistelut* liittyy luonnostaan samaan sarjaan.